

दैनिक

लुम्बिनी

निजी क्षेत्रबाट निरन्तर प्रकाशित पहिलो राष्ट्रिय दैनिक

राम्रो घडेरी बिक्रीमा

तिलोत्तमा-१ शंकरनगर प्यारामाउण्ट स्कूलको पूर्वपट्टी उत्तरतर्फ २० फिट र पूर्वतर्फ २२ फिटको बाटोमा मोहडा पर्ने एक कट्टा जग्गा खरिद गर्न चाहनेले तुरुन्तै सम्पर्क गर्नुहोला ।

सम्पर्क नम्बर: ९८०१८२७९५०

वर्ष ३८ | अंक १२९ | बुटवल | २०८३ बैशाख २६ गते, शनिबार

नेपाल संवत् ११४६ | Saturday May 09, 2026

पृष्ठ ४

मूल्य रु. ६ मात्र

Lumbini

महिला संघ अध्यक्षमा मीना खरेल

बुटवल । नेपाली काँग्रेस निकट नेपाल महिला संघको अध्यक्षमा मीना खरेल नियुक्त भएकी छन् । सभापति गगन थापाले चितवन निवासी खरेललाई महिला संघको अध्यक्षमा नियुक्त गरेका हुन् ।

गत निर्वाचनमा चितवन-२ बाट राख्पा सभापति रवि लामिछानेसँग नवनिर्वाचित खरेलले प्रतिस्पर्धा गरेकी थिइन् । असहाय महिला तथा बालबालिकाको क्षेत्रमा खरेलले काम गर्दै आएकी छन् । खरेललाई तोकिएको समयभित्र महाधिवेशन गर्ने कार्यादेश दिइएको छ ।

२०७३ सालदेखि महिला संघको निर्वाचन हुन सकेको छैन । यसअघि अध्यक्ष रहेकी उषा मिश्रको समितिले पनि महिला संघको महाधिवेशन गर्न सकेको थिएन ।

संघीय सरकारका गलत काम स्थानीय

सरकारले गर्न हुन्न : कांग्रेस

बुटवल । नेपाली कांग्रेसका सभापति गगन थापाले संघीय सरकारले गरेको गलत काम प्रदेश र स्थानीय सरकारले गर्न नहुने बताएका छन् । पार्टी केन्द्रीय कार्यालय साँफेबगरमा आयोजित 'ग्रीन टेबल' छलफल शृंखलाअन्तर्गत सुकुम्बासी समस्यासम्बन्धी कार्यक्रममा सभापति थापाले संघीय सरकारले गरेका कमजोरी प्रदेश र स्थानीय सरकारले दोहोर्‍याउन नहुने बताए ।

सुकुम्बासी तथा अव्यवस्थित बस्ती व्यवस्थापनका नाममा कानुनभन्दा बाहिर गएर डोजर चलाउने शैली स्वीकार्य नहुने स्पष्ट पारे । कानुन, नीति र योजनाका आधारमा मात्रै समस्या समाधान खोज्नुपर्नेमा जोड दिए ।

उनले भने-कानुनले दिएको अधिकारभन्दा बाहिर गएर केही पनि गर्नुहुँदैन दशकौँदेखि जटिल बन्दै आएको सुकुम्बासी समस्या बल प्रयोगबाट नभई योजनाबद्ध र मानवीय ढंगले समाधान गर्नुपर्छ । वास्तविक सुकुम्बासीको पहिचान, सुरक्षित पुनर्वास, आधारभूत सेवाको सुनिश्चितता र दीर्घकालीन व्यवस्थापनलाई केन्द्रमा राखेर मात्रै कदम चाल्नुपर्छ ।

पार्टीले यस विषयमा छुट्टै टोली बनाएर अनुगमन र मूल्याङ्कन गरिहेको जानकारी दिँदै भिन टेबलको छलफलबाट आएका सुझावका आधारमा सबै प्रदेश तथा स्थानीय सरकारलाई औपचारिक पत्राचार गरिने पनि जानकारी गराए ।

खारेज गर्ने निर्णयविरुद्ध विद्यार्थी

संगठन पुगे सर्वोच्च

बुटवल । विश्वविद्यालयमा विद्यार्थी संगठन खारेज गर्ने निर्णयविरुद्ध विद्यार्थी संगठनले सर्वोच्च अदालत पुगेका छन् ।

शुक्रबार संगठनले विद्यार्थी संगठन कायम हुनुपर्ने मागसहितको रिट लिएर सर्वोच्च पुगेका हुन् । उनीहरूले विश्वविद्यालयहरूमा विद्यार्थी संगठन हटाउने सरकारको निर्णय कार्यान्वयन नगराउन माग गरेका छन् ।

विचारका आधारमा संगठनमा आबद्ध हुन पाउने अधिकार संविधान प्रदत्त अधिकार भएको उनीहरूको दाबी छ । विद्यार्थी संगठनहरूको खारेज गर्ने सरकारो निर्णय स्वेच्छाचारी भएको उल्लेख गर्दै सरकारी निर्णय कार्यान्वयन नराउन अन्तरिम आदेशको माग गरिएको छ ।

आठ विद्यार्थी संगठनले सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद् कार्यालय र गृह मन्त्रालयलाई विपक्षी बनाएर निवेदन पेश गरेका छन् ।

सुदन किराँती

श्रम संस्कृति पार्टीमा प्रवेश

बुटवल । पूर्वमन्त्री सुदन किराँती श्रम संस्कृति पार्टीमा प्रवेश गरेका छन् । शुक्रबार काठमाडौँमा आयोजित एक कार्यक्रममार्फत् श्रम संस्कृति पार्टीका अध्यक्ष हर्क साप्पाङले किराँतीलाई पार्टीमा भित्र्याएका हुन् ।

वरिष्ठ नेतासहित दोस्रो वरीयतामा श्रम संस्कृति पार्टीको उपाध्यक्षको जिम्मेवारीमा रहने सहमति भएको छ ।

किराँती पक्षले वरिष्ठ नेतासहित एक उपाध्यक्ष, एक सचिव र १५ जना केन्द्रीय सदस्य पाउने छन् । सुदनको टीमबाट आउनेहरूमा अधिकार प्रलोपाबाट रहेका छन् । जेनजी आन्दोलनपश्चात प्रचण्डले माधव नेपालसहितलाई ल्याएर पार्टी एकता गरेपछि असहमति जनाउँदै उनी जनादैन शर्मासहित प्रलोपापमा लागेका थिए । पूर्वमन्त्री सुदन किराँतीले श्रम संस्कृति पार्टीमा देशभरका नागरिकलाई सहभागी हुन आह्वान गरेका छन् ।

हर्क साप्पाङ नेतृत्वको श्रम संस्कृति पार्टीमा भित्रिँदै किराँतीले पुराना राजनीतिक दलहरूले जटिल भाषाशैली र नारामार्फत जनतालाई भ्रमित बनाएको आरोप लगाए ।

उनले भने-देशलाई माया गर्ने, जनताप्रति निःस्वार्थ भएर लामे सबै शक्ति, समृद्ध र ब्याक्तिहरूलाई श्रम संस्कृति पार्टीमा मूल ढोका खुला छ । अब ३ करोड नेपाली नै श्रम संस्कृति पार्टी, श्रम संस्कृति पार्टी नै ३ करोड नेपाली भन्ने नारासहित अघि बढ्नुपर्ने समय आएको छ ।

नयाँ शक्तिका नाममा पनि जनतामा निराशा फैलिएको टिप्पणी गरे । उनले थपे-‘अबको राजनीतिक अभियानको केन्द्र पूर्वी नेपाल बन्छ । माओवादी जनयुद्धको इभेन्सन्टर रोल्पा-रूकुम थियो, २०७२ सालको भूकम्पको इभेन्सन्टर बारपाक थियो, अबको शक्ति र विचारको पूर्वबाट उदाउँछ । घाम पूर्वबाट उदाउँछ, तर परिचमलाई अन्याय गर्दैन ।’

बुटवल । सर्वोच्च अदालतले शुक्रबार नदी किनार र सार्वजनिक स्थानमा बनाइएका बस्ती खाली गर्न भन्दै अन्तरिम आदेश जारी गरेको छ ।

सर्वोच्चका न्यायाधीशद्वय कुमार रेग्मी र नित्यानन्द पाण्डेको संयुक्त इजलासले बस्ती खाली गर्नेविरुद्ध परेको रिटमा अन्तरिम आदेश जारी गरेको हो ।

गोपाल रन पहलीसमेत ११ जनाले यही बैशाख ११ गते सुकुम्बासी बस्ती खाली गर्न लागिएको विरुद्ध रिट निवेदन दर्ता गरेका थिए । काठमाडौँका नदी किनारका सुकुम्बासी बस्ती खाली गर्न जिल्ला प्रशासन कार्यालय र काठमाडौँ महानगरपालिकाले सूचना जारी गरेको विरुद्ध रिट निवेदन दायर भएको थियो ।

अन्तरिम आदेशमा भनिएको छ-‘सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीहरूलाई निजहरू बसोबास गरिरहेको स्थानबाट विस्थापन गरी अन्यत्र व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धमा कानुनको उचित प्रक्रिया अवलम्बन नगरी निजहरूको बासस्थानबाट हटाउँदा, शिक्षा, स्वास्थ्य, आवासलगायतका हकमा हुन जाने अपूरणीय क्षति एवं उत्पन्न हुन सक्ने मानवीय संकट समेतलाई दृष्टिगत गरी सो सम्बन्धमा नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०८२/१२/१३ को बैठकबाट स्वीकृत शासकीय सुधारसम्बन्धी कार्य सूचीको बुँदा नम्बर ९१ मा उल्लेखित मापदण्ड एवं प्रक्रिया र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको चलानी नम्बर ४१२ मिति २०८३/०१/१७ को सबै नगरपालिका र गाउँपालिकाको नाउँमा जारी परिपत्र एवं गृहमन्त्रालयको चलानी नम्बर ६५० मिति २०८३/०१/१७ को पत्रबाट निर्दिष्ट चरणबद्ध प्रक्रिया अवलम्बन नगरी सुकुम्बासी तथा अव्यवस्थित बसोबासीलाई जबरजस्ती बस्तीबाट हटाउने वा विस्थापित गर्ने कार्य नगर्न नगराज्नु ।’

यसैगरी विस्थापित सुकुम्बासी एवं अव्यवस्थित बसोबासीहरूको हकमा निजहरूको आवास, शिक्षा, स्वास्थ्य, खाद्यान्न समेतको आधारभूत आवश्यकता उपलब्ध गर्ने गराउने थप प्रभावकारी कार्य गर्ने गराउनु भनी सर्वोच्च अदालत नियमावली २०७४ को नियम ४९ बमोजिम प्रस्तुत निवेदनको टुंगो नलागेसम्मका लागि विपक्षीहरूको नाममा अन्तरिम आदेश जारी भएको छ ।

राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगले समेत विस्थापित एवं अव्यवस्थित बसोबासीहरू समस्यामा रहेको भनी औल्याएको अवस्थामा विस्थापित उनीहरूको आवास, शिक्षा, स्वास्थ्य, खाद्यान्न समेतको आधारभूत आवश्यकता उपलब्ध गर्ने गराउने थप प्रभावकारी व्यवस्था मिलाउन आदेशमा भनिएको छ ।

रिट निवेदनमा काठमाडौँ उपत्यका तथा देशभरिका नदी किनार वा जुनसुकै स्थानका सुकुम्बासी बस्तीका भूमिहीन परिवारको पहिचान, प्रमाणीकरण र वैकल्पिक व्यवस्था नगरी कुनै पनि परिवारलाई हटाउने, उठाउने, विस्थापित गर्ने वा कुनै पनि किसिमको जबरजस्ती कारबाही नगर्नु, नगराउनु भनी माग गरिएको थियो ।

इन्धनमा मूल्यवृद्धिले यातायात

व्यवसायी मारमा परेको गुनासो

बुटवल । पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यवृद्धि हुँदा यातायात व्यवसायीलाई थप चुनौती थपिएको सरोकारवालाहरूले गुनासो गरेका छन् । आर्थिक मन्दी, सडकको दुरावस्थाले समस्या भोगिरहेको अवस्थामा इन्धनमा ह्वाते मूल्यवृद्धि हुँदा थप समस्या भोग्नु परेको यातायात व्यवसायीले गुनासो गरेका छन् ।

बुटवल यातायात प्रालिको शुक्रबार बुटवलमा सम्पन्न पाँचौँ वार्षिक साधारणसभा तथा तेस्रो अधिवेशनमा बोल्ने व्यवसायीले निजी क्षेत्रको लगानीबाट चलेका पेशा, व्यवसाय संकटमा परेको बताए । धेरै चुनौतीहरूको सामना गरेर पनि व्यवसायीले आम नागरिकलाई समयको माग अनुसारको सेवा दिएको दाबी समेत उनीहरूले गरे ।

कार्यक्रमका बुटवल यातायात प्रालिका पूर्व अध्यक्ष डिलबहादुर थापाले यातायात व्यवसायीको लगानीको सुरक्षा गर्ने दायित्व राज्यको भएको बताए । निजी क्षेत्रका यातायात व्यवसायीले नागरिकलाई सेवा दिने हो, राज्यले लगानीको सुरक्षा र लगानीमैत्री बतावरण बनाइदिने दायित्व राज्यको

भएको अध्यक्ष थापाले बताए ।

साधारणसभामा वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्दै प्रालिका अध्यक्ष रवीन्द्रमान श्रेष्ठले यातायात क्षेत्र सुधारका लागि व्यवहारिक खालको दीर्घकालिन नीति ल्याउन राज्यसँग माग गरेका छन् । अध्यक्ष श्रेष्ठले आर्थिक मन्दी, इन्धन मूल्यवृद्धि तथा सडकको अवस्थालगायतका यातायात क्षेत्रका विभिन्न चुनौतीबिच पनि संस्थाले उल्लेखनीय प्रगति गरेको र गुणस्तरीय सेवा दिएको बताए । सेवाको गुणस्तर सुधार्, यात्रुको विश्वास कायम राख्ने तथा आधुनिक प्रविधिको प्रयोगलाई प्राथमिकतामा राखेर काम गरिएको बताउँदै अध्यक्ष श्रेष्ठले प्रा.लि.मा हाल साना-दुला गरी ३७५ वटा सवारी साधन रहेको र दैनिक भण्डै ५ हजार यात्रुलाई सेवा दिइरहेका बताए ।

अध्यक्ष श्रेष्ठले संस्थाले आगामी दिनमा डिजिटल प्रणाली विस्तार, नयाँ सवारीसाधन थप, सेवा क्षेत्रमा विविधिकरण तथा वातावरणमैत्री यातायात प्रणालीलाई प्राथमिकतामा राखेको बताए ।

प्रधानन्यायाधीश सिफारिसमा

कांग्रेस र एमालेको आपत्ति

लुम्बिनी संवाददाता

बुटवल

नेपाली कांग्रेसका सभापति गगन थापाले प्रधानन्यायाधीश सिफारिस गर्दा प्रधानमन्त्रीले संविधानको धज्जी उडाएको टिप्पणी गरेका छन् । काठमाडौँमा शुक्रबार आयोजित एक कार्यक्रममा कांग्रेस सभापति थापाले यस्तो टिप्पणी गरेका हुन् ।

संवैधानिक परिषद्मा प्रधानमन्त्रीको दादागिरी चल्नुहुँदैन भनेर संविधानमा नै त्यस्तो व्यवस्था गरिएको भन्दै थापाले प्रधानमन्त्रीले कम्प्लेटली त्यसको धज्जी उडाएको बताएका हुन् ।

उनले भने-‘संवैधानिक परिषद्मा प्रधानमन्त्रीको दादा गरी चल्नु हुँदैन भनेर शब्दै लेखिएको छ । सरकारका प्रमुखले जबरजस्ती गर्ने भएकोले उसको नियन्त्रण गर्नका लागि संवैधानिक परिषद् बनाइएको छ भनेर लेखिएको छ । त्यसको कम्प्लेटली धज्जी उडाइएको छ ।’

यस्तै नेकपा एमालेका महासचिव शंकर पोखरेलले प्रधान न्यायाधीशको सिफारिसले सरकारको नियतमा प्रश्न उठेको टिप्पणी गरेका छन् ।

सामाजिक सञ्जालमा स्टार्टस लेख्दै उनले तीन जना वरिष्ठ न्यायाधीशलाई उपेक्षा गरेर प्रधान न्यायाधीश सिफारिस हुनु सामान्य घटना नभएको भन्दै यसले सरकार न्यायालयलाई आफ्नो प्रभाव क्षेत्रभित्र राख्न खोजिरहेको सन्देश दिएको जिकिर गरेका छन् ।

पोखरेलले लेखेका छन्-‘हिजो न्यायालयमाथि राजनीतिकरणको आरोप लागिरहँदा पनि राजनीतिक मुद्दामा न्यायिक सक्रियता प्रायः सरकारविरुद्ध देखिन्थ्यो-कतिपय अवस्थामा विरोधाभाषी र अस्वाभाविक रूपमा समेत ।’

बालेन्द्र शाह नेतृत्वको सरकार अहिले न्यायालयभित्र आफ्ना पक्षमा न्यायिक पक्षधरता स्थापित गर्न खोजिरहेको उनको आशंका

छ ।

यसले संसदीय लोकतन्त्रको शक्ति सन्तुलनको सिद्धान्त कमजोर हुन गई मुलुक अधिनायकवादको बाटोमा फस्ने जोखिम बढाएको भन्दै उनले लेखेका छन्-‘भाद्र २३ र २४ को गलत प्रवृत्तिका विरुद्ध समयमै सशक्त ढंगले उभिन नसक्दाको नियति समाज र राष्ट्रले अझै भोग्न बाँकी छ जस्तो देखिँदछ ।’

यसैबिच श्रम संस्कृति पार्टीका वरिष्ठ नेता सुदन किराँतीले राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टी अलोकतान्त्रिक र तानाशाह बन्दै गएको टिप्पणी गरेका छन् ।

शुक्रबार काठमाडौँमा आयोजित एक कार्यक्रमबिच हर्कराज राई नेतृत्वको ‘श्रम संस्कृति पार्टी’ मा प्रवेश गर्दै किराँतीले यस्तो टिप्पणी गरेका हुन् । सरकारले न्यायालयमाथि हस्तक्षेप गरिरहेको आरोप लगाउँदै उनले उनले पार्टीहरू ‘धार्मिक संस्था’ जस्ता भएको र नेताहरूको ‘देवत्वकरण’ भइरहेकोमा चिन्ता व्यक्त गरे ।

मुलुकका पुराना राजनीतिक दलहरूमा तानाशाही प्रवृत्ति हावी भएको र विचौलियाको घेराबन्दीमा नेतृत्व फसेको आरोप लगाए । पार्टी प्रवेश कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्दै नेता किराँतीले आफूले पुरानो दल (नेकपा माओवादी केन्द्र) त्याग्नुको मुख्य कारण आन्तरिक लोकतन्त्रको अभाव र नेतृत्वको कार्यशैली रहेको स्पष्ट पारे । ‘सरकार नाजीवादको घोडामा चढेर हिँडिरहेको छ । तर सम्झझुराखोस्, नाजीवाद र फाँसीवाद इतिहासको चिहानमा पुरिइसकेको छ । मैले छोड्ने बेलामा दुई मिनेट बोल्छुभन्दा पनि पाइने,’ उनले भने-‘त्यस्तो स्थितिमा हामी थियौँ । पार्टी र सत्ता सञ्चालनमा भइरहेको अप्राकृतिक हस्तक्षेप अब स्वीकार्य छैन ।’

किराँतीले अबको राजनीतिक बाटो ‘प्रकृति, संस्कृति र प्रविधि’ को समायोजन हुनुपर्नेमा जोड दिए ।

२०८३ बैशाख २६ गते, शनिबार

तपाईंका लागि...

अनुदित कथा

अमृतसर आ गया (अमृतसर आयो)

मूलकथा: **भीष्म साहनी**

अनुवादक: जंगबहादुर शाह

(८ अगस्त १९१५ मा भारतको रावलपिण्डीमा जन्मिएका भीष्म साहनी आधुनिक हिन्दी साहित्यको एक प्रमुख स्तम्भ मानिन्छन् । प्रेमचन्दको यथार्थवादी लेखन परम्परालाई विकसित गर्ने साहनीको प्रसिद्ध उपन्यास ‘तमस’ निकै चर्चित उपन्यास मानिन्छ । उनका ‘मायादास को माडी’, ‘हानुस’, ‘कबीरा खडा बाजार में’ ‘भाग्य रेखा’ जस्ता चर्चित रचनाहरू प्रकाशित छन् । उनी पद्य भूषण, सोवियत लैंड नेहरू पुरस्कार लगायत उपाधिहरूबाट सम्मानित थिए । ११ जुलाई २००३ मा उनको निधन भएको थियो ।)

रेलगाडीको डिब्बामा धेरै यात्री थिएन्न् । मेरो सामुनेको सीटमा बसेका सरदारजी (सिख समुदायका व्यक्ति)ले मलाई निकै समयदेखि लडाइँका खिस्सा सुनाइरहेका थिए । तिनी युद्धकालमा बर्मा (म्यानमार)को लडाइँमा सामेल थिए र बाँचेपिच्छे “खी-खी” गरी हौँसधरे र गोरा फौजीहरूको खिल्ली उडाउँदथे । डिब्बामा तीन पठान (पाकिस्तानको प्रान्त खैबर पख्तुन् स्वाका मूल निवासी) व्यापारी पनि थिए । तीमध्ये एउटा, हरीया लुगा लगाएको व्यक्ति, माथिल्लो बर्थ (Berth) मा लेटेको थियो । त्यो मान्छे निकै किनोदी थियो र निकै समयदेखि मेरो सीटको बगलमा बसेको एकजना दुब्ला-पातला बाबूसँग त्यसको मजाक चलिँरहेको थियो । त्यो दुब्लो-पातलो बाबू, पेशावर-निवासी जस्तो लाग्दथ्यो किनभने कहिलेकाहीँ त्यो परतोमा (परतो=पिठानहरूको भाषा) कुरा गर्न चाँद्लथ्यो । मेरो सामुने दाहिनेतिर कुनामा एउटी वृद्धा, सिर-मुख ढाकेर बसेकी थिई जो निकै समयदेखि माला जपिरहेका थिई । यस्तै केही मानिसहरू थिए डिब्बामा सम्भव छ कि दुई-एक मुसाफिर अरु पनि थिए होलान् । तर, तिनीहरूबारे मलाई स्पष्ट याद छन् । रेलगाडी मन्दगतिमा गुडिरहेको थियो र गाडीमा बसेका मानिसहरू बात मारिरहेका थिए र बाहिर गहुँका खेतमा हावाका कारण हल्का-हल्का लहर उठिरहेका थिए । अनि मकैहरू नमैनाम खुश थिएँ किनभने म दिल्लीमा हुने स्वतन्त्रता-दिवस समारोह हेर्न गइरहेको थिएँ ।

ती दिनहरूबारे सोच्दा लाग्दछ कि हामीहरू कुनै मिर्मिरेमा बाँचिरहेका छौँ । शायद, समय विगत हुँदा अतीतका सारा व्यापार नै मिर्मिरेमा बितेकोजस्तो लाग्दछ । जब-जब भविष्यका ढोका खुल्दै जान्छन् यो मिर्मिरे भन्न गहन हुँदै जान्छ । तिनताका नै पाकिस्तान बनाइँने घोषणा गरिएको थियो र मानिसहरूले नाना प्रकारका अनुमान लगाउन थालेका थिए कि भविष्यमा जीवनको रूपरेखा कस्तो होला । तर, कसैका कल्पना पनि धेरै टाढासम्म जान सक्दैनथ्यो । मेरो सामुने बसेका सरदारजी मसँग बारम्बार सोधिरहेका थिए कि पाकिस्तान बनेपछि जिन्ना (पाकिस्तान निर्माता मुहम्मद अली जिन्ना) साह्रन बम्बई- (मुम्बई) मा नै बस्नुहोला वा पाकिस्तान गएर बस्नुहोला अनि हर बार यही जवाफ हुन्थ्यो– बम्बई किन छाड्नुहोला, पाकिस्तानमा आवतजावत भइरहला । बम्बई छाडनुमा के तुक छ ! लाहौर र गुर्दासपुर- (वर्तमान भारतीय पंजाबको पश्चिमी शहर) बारे पनि अनुमान लगाइँदै थिए कि कुनचाहिँ शहर कतातिर जाला । मिलेर बग्ने ढाँगमा, गफ गर्ने र हँसी-मजाकमा कुनै खास अन्तर आएको थिएन । कतिपय मानिस आफ्ना घर छोडेर जाँदै थिए जबकि अन्य मानिस तिनको मजाक उडाउँदै थिए । कसैलाई थाहा थिएन कि कुनचाहिँ कदम ठीक होला र कुनचाहिँ गलत । एकातिर पाकिस्तान बनेको जोश थियो त अर्कोतिर हिन्दुस्तान आजाद भएको जोश । ठाउँ-ठाउँमा दंगा-फसाद पनि भइरहेका थिए र स्वतन्त्रता-दिवसको तैयारी पनि चलिँरहेको थियो । यस्ता पृष्ठभूमिमा लाग्दथ्यो कि देश आजाद भएपछि दंगा-फसाद आफसेआफ बन्द हुनेछन् । वातावरणको यस भिन्नमिसेमा स्वतन्त्रताको सुनौलो धुलोजस्तो उडिरहेको थियो र साथसाथै अनिश्चय पनि डुलिँरहेको थियो र, यस्तै अनिश्चयको स्थितिमा कुनै बखत भावी सम्बन्धको रूपरेखा भुल्किन्थ्यो ।

शायद, जेलमको स्टेशन पछि छुट्टिसकेको थियो जब माथिको बर्थमा बसेको पठानले एउटा पोको खोल्‍यो र त्यसबाट उसिनेको मासु र नान-रोटीका टुक्रा भिँकीभौकी आफ्ना साथीहरूलाई दिन थाल्यो । त्यसपछि हँसी-मजाकको बीचमा, मेरो बगलमा बसेको बाबूतिर पनि नानको टुक्रा र मासुको चोक्टा अगि सादँै खाने आग्रह गर्न थालेको थियो– “खाऊ बाबू ! तागत आउनेछ, हामीजस्ता हुनेछौ । पत्नी पनि तिमीसँग सन्तुष्ट रहनेछिन् । दाल खानेवाला ! तिमी दाल खान्छौ, यसैकारण तिमी मरन्थ्यासे छौ ।” डिब्बामा मानिसहरू हाँस्न थालेका थिए । बाबूले परतोमा जवाफ दियो र मुस्कुराए मुष्टो हल्लाइरह्यो ।

त्यत्तिकैमा अर्को पठानले हाँस्दै भन्यो– “हाम्रो हातबाट लिन्नी भने आफ्नै हातले उठाउ । खुदा कसम, खसीको मासु हो, अन्य जनावरको होइन ।” माथि बसेको पठानले चहकँदै भन्यो– “ए खैजडीको पुच्छर ! यता तिमीलाई कसले देखेको छ ? हामीले तिमी पत्नीलाई भने छैनौ । ओए ! तिमी हामीसँग बसेर रोटी खाऊ, हामी तिमीसँग बसेर दाल पिउनेछौ ।” यस्तो भनाइ सुनेपछि खित्का छुटे, तर दुब्लो-पातलो बाबूले हाँस्दै मुष्टो हल्लाइरह्यो र यदाकदा दुई शब्द परतोमा पनि भनिदिन्थ्यो । “आए ! कति नराम्रो कुरा हो ! हामी खाँदै छौ र तिमी हाम्रो मुख हेर्दैछौ ।” “तिमीले हात धोएका छैनौ, यसकारण यिनले नलिँएको हो ।” यसो भनेर स्थूलकाय सरदारजी “खी-खी” गर्दै हाँस्न थाले ।

आधार लेटेको मुद्रामा सरदारजीको आधा भुँईं सीट तलिर भुण्डिएको थियो । “तिमी भखी सुतेर उठेका हो र उदने बितिकै पोको खोलेर खान थाल्यौ । माथामा पसीनाको थोपा कुनै मर्दको छायाभँटै टल्किरहेको थियो । मलाई लाग्यो कि आ-आफ्ना ठाउँमा बसेका सबै यात्रीहरूले आफ्नो आसपासमा बसेका सबै मानिसहरूको आकलन गरिसकेका छन् । सरदारजी उठेर मेरो सीटमा बसे । तलको सीटमा बसेको पठान उठ्यो र आफ्ना दुई साथी पठानहरूको साथ माथि बर्थमा उक्तियो । यस्तै प्रक्रिया, शायद, रेलगाडीका अन्य डिब्बामहरूमा पनि चलिँरहेको थियो । डिब्बामा तनाव आयो । मानिसहरूले बोल्न बन्द गरिदिए । तिनका तीन पठान माथिल्लो बर्थमा एकसाथ बसेर चुपचाप तलिर हेरिरहेका थिए । सबै यात्रीहरूका आँखा पहिलेभन्दा अधिक विस्फारित र धेरै सशंकजस्ता देखिए । यस्तै स्थिति गाडीका अन्य डिब्बामा पनि थियो ।

“कुनचाहिँ स्टेशन हो त्यो ? ” डिब्बामा कसैले सोध्यो । “वजीराबाद !” कसैले उत्तर दियो । जवाफ आएपछि डिब्बामा एउटा अर्को प्रतिक्रिया आयो । पठानहरूको मनको तनाव अलि कम भयो भने हिन्दू र सिखहरूको मौनता भन्न गहन भयो । एउटा पठानले आफ्नो आस्कटको गोजीबाट सुँधनीको एउटा डिब्बा फिर्क्यो र नाकमा सुँधनी चढाउन थाल्यो । अन्य पठानले पनि आ-आफ्ना डिब्बा भिँकेर सुँधनी चढाउन थाले । वृद्धाले लगातार माला जपिरहेको थिइन् । कुनै बखत तिनका ओठ बुदबुदाएका देखिन्थे र लाग्दथ्यो कि त्यहीँबाट कुनै खोक्रो आवाज निस्किरहेको छ ।

आगाडिको स्टेशनमा जब गाडी रोकियो तब त्यहाँ पनि सन्न्ता थियो । कुनै चरो पनि देखिएन । एउट भिरती भने पिठ्यूँमा पानीको मशक (छालको टूलो चलिँरहेको थियो । “कतै केही गडबड भएको छ ।” मसँगै बसेका दुब्ला बाबूले भने । कतै केही थियो, तर के थियो, सकैलाई स्पष्टतया थाहा थिएन । मैले अनेक दंगा देखिसकेको थिएँ, यसकारण वातावरणमा हुने छोटो परिवर्तनको पनि मलाई आभास भइसकेको थियो । दुगुरिरहेका मानिस, भटपट थुनिने ढोकाहरू, घरका छत्ता उभिएका मानिस, चुप्पी र सन्न्ता, सबै दंगाका चिह्न थिए । त्यत्तिकैमा पछिल्लरको ढोकातिर, जो प्लेटफार्मको अर्कोतर्फ थियो, हल्का शोर भयो । कुनै मुसाफिर भित्र पस्न खोज्दै थियो । “कता पस्ने प्रयास गर्दैछौ ? ठाउँ छैन । भर्नादिउँ कि ठाउँ छैन ।” कसैले भन्यो ।

“ढोका बन्द गरिदेऊ । जबरजस्ती गरेर हुन्छ ।” समवेत स्वर सुनियो ।

जतिबेरसम्म बाहिर मुसाफिरले भित्र पस्ने प्रयास गर्दथ्यो, भित्र बसेकाले त्यति नै बेरसम्म त्यसको प्रतिरोध गरिरहन्थे । तर, त्यो मान्छे येनकेन प्रकारेण भित्र पुगेपछि विरोध समाप्त हुन्छ र त्यो यात्री छिट्टै डिब्बाको दुनियाँको निवासी बन्दछ र अगाडि आउने स्टेशनमा त्यहीँ, बाहिर उभिएका मुसाफिरहरूमाथि कराउन थाल्दछ– “छैन ठाउँ । अर्को डिब्बामा जाऊ । जबरजस्ती गरेर हुन्छ !”

ढोको-नजिक कोलाहल बढिरहेको थियो । त्यसै बखत, मैला लुगा लगाएको, लत्रिएका जुँगावाला एउटा व्यक्ति ढोकाबाट भित्र पसिरहेको देखियो । तेलको मैल लागेका लुगा, अवश्य नै कुनै हलुवाइको ढोकान गर्दौ होला । त्यसले मानिसहरूका गुनासा र हो-हल्लातिर ध्यान नदिईकन, ढोकातिर फर्केर कालो रंगको टूलो बाकसलाई भित्र घसार्न थाल्यो । “आऊ, आऊ ! तिमी पनि चढिहाल ।” त्यो आफ्नो पछाडि अभिएका कसैलाई तात्पार भनिरहेको थियो । त्यसै बखत ढोकामा एउटी मरन्थ्याँसे आइमाई देखिई र त्यसको पछि सोह्र-सत्र वर्षकी एउटी श्यामा भित्र आई । मानिसहरू अझै पनि कराइरहेका थिए । सरदारजीलाई उठेर बस्नुपर्थो । “बन्द गरिदेऊ ढोका नसोधीकन चढ्छन् । आफ्नो बाउको घर ठानेका छन् । भित्र पस्न नदेऊ ! के गरेको ? पछाडितिर घचेटिदेऊ...!” अरु मानिसहरू पनि कराउँदै थिए । त्यो मान्छे आफ्नो सामान घसाउँँ थियो र त्यसकी पत्नी र छोरी शौचालयको ढोकासँग टँगिएर उभिएका थिए ।

“अरु कुनै डिब्बा पाइएन ? आइमाईहरूलाई पनि यतै ल्याएको ?”

त्यो व्यक्ति पसीनाले भिजेको थियो र हाँदै सामान भित्रतिर घसारिरहेको थियो । बाकसपछि, बाँधिएका खाटका पाटीहरूलाई भित्र तान्न शुरु गर्‍यो । “टिकट छ ज्यू मसँग, बेरिकट होनैँ ।” त्यति सुनेपछि डिब्बामा धेरै मानिस चुप लागे तर बर्थमा बसेको पठानले उर्म्लिदै भन्यो– “निस्किहाल यहाँबाट । देख्दैनौ, यहाँ ठाउँ छैन ।”

त्यसो भनेर पठान तुरुन्तै अगि बढेर त्यस यात्रीलाई लातीले हान्यो । तर, लात त्यसलाई नलागेर त्यसकी पत्नीको कलेजोमा लाग्यो र त्यो त्यहीँ ऐया भन्दै थचक्क बसी । तर, त्यो मान्छेसँग, यात्रीहरूसँग अलिभन्ने समय थिएन । त्यसले तात्पार आफ्नो सामान भित्रतिर घसारिरह्यो । तर, डिब्बामा मौन छा्यो । खाटा पाटीहरू पछि टूला-टूला पोका-पन्तेरा आए । त्यसो हुँदा माथि बसेको पठानको सहनशक्ति समाप्त भयो र करायो– “निंकाल यसलाई ! को हो यो ?”

प्रतिक्रियामा तलको सीटमा बसेको पठानले त्यस मान्छेको बाकस ढोकाबाट बाहिर धर्कोलदियो जहाँ रातो बर्दीवाला कुल्लीले उभिएर सामान भित्र पुर्‍याउँदै थियो । त्यसकी पत्नीलाई चोट लागेपछि कतिपय यात्रीहरू चुप लागेका थिए । केवल कुनामा बसेकी वृद्धा करकर गर्दै थिइन्– “हे भलामदी हो ! बस्न देऊ । आइजा छोरी ! मसँग बस । जसतस सफर पूरा गरौला । छाडिदेऊ हे जुलुमीहरू ! बस्न देऊ ।”

त्यति बेलासम्म आधा सामान नै भित्र आएको थियो कि गाडी गुड्न थाल्यो । “छुट्यो सामान छुट्यो ।” त्यो मान्छे आत्तिए करायो । “बाबा ! सामान छुट्यो ।” शौचालयको ढोकानेर उभिएकी केटीको सवौँग काँपिरहेको थियो । त्यो तात्पार कराइरहेकी थिई । “भर, तल भर !” त्यो मानिस हडबडाएर करायो र अगि सरेर खाटा पाटीहरू र पोका-पन्तेरा बाहिर फाल्दै गाडीको हयाण्डिल समातेर तल भन्यो । त्यसको पछि त्यसको व्याकुल छोरी र पछि त्यसकी पत्नी कलेजोलाई दुवै हातले च्यादै, ‘ऐया-ऐया’ गर्दै तल भर्ने ।

“बहुत नराम्रो काम गर्‍यो तिमीहरूले, धेरै नराम्रो काम गर्‍यो ।” वृद्धा चर्को स्वरमा भन्दै थिइन् । तिमीहरूको दिलमा पीडा मरिसक्यो । सानी केटी तिनीहरूका साथमा थिई, निर्दयीहरू ! तिमीहरूले बहुलै नराम्रो काम गर्‍यो । घचेटेर भगरिदियो ।” गाडी निर्जन प्लेटफार्मलाई नाड्दै अगि बढ्यो । डिब्बामा व्याकुलापूर्ण निस्तब्धता व्याप्त भयो । वृद्धाले बोल्न बन्द गरिदिएकी थिइन् । पठाहरूको विरोध गर्ने साहस भएन । त्यत्तिकैमा मेरो बगलमा बसेको बाबूले मेरो पाखुरामा हात राख्दै भने– “आगो छ, आगो लागेको छ ।”

गाडी प्लेटफार्म छोडेर अगाडि पुगिसकेको थियो । शहर पछि छुट्न थालेको थियो । त्यसै बखत शहरतिरबाट उठिरहेका धूवाँका बादल र तिनमा लपलप गरिरहेका आगोका लम्फा देखिन थाले । “दंगा भएको छ । स्टेशनमा पनि मानिसहरू भाग्दै थिए । कतै दंगा भएको छ ।” शहरमा आगो लागेको थियो । यो कुरा डिब्बामा बसेका सबैलाई थाहा भइसकेको थियो र तिनीहरूले हस्याङ-फस्याङ गर्दै झ्यालबाट आगोको दृश्य हेर्न थाले ।

जब गाडी शहर छोडेर अगाडि पुग्यो तब डिब्बामा नीरवता व्याप्त भयो । मैले फर्केर डिब्बको थोप्रातिर हेरेँ । दुब्ला बाबूको अनुहार पहेँलो भएको थियो र माथामा पसीनाको थोपा कुनै मर्दको छायाभँटै टल्किरहेको थियो । मलाई लाग्यो कि आ-आफ्ना ठाउँमा बसेका सबै यात्रीहरूले आफ्नो आसपासमा बसेका सबै मानिसहरूको आकलन गरिसकेका छन् । सरदारजी उठेर मेरो सीटमा बसे । तलको सीटमा बसेको पठान उठ्यो र आफ्ना दुई साथी पठानहरूको साथ माथि बर्थमा उक्तियो । यस्तै प्रक्रिया, शायद, रेलगाडीका अन्य डिब्बामहरूमा पनि चलिँरहेको थियो । डिब्बामा तनाव आयो । मानिसहरूले बोल्न बन्द गरिदिए । तिनका तीन पठान माथिल्लो बर्थमा एकसाथ बसेर चुपचाप तलिर हेरिरहेका थिए । सबै यात्रीहरूका आँखा पहिलेभन्दा अधिक विस्फारित र धेरै सशंकजस्ता देखिए । यस्तै स्थिति गाडीका अन्य डिब्बामा पनि थियो ।

“कुनचाहिँ स्टेशन हो त्यो ? ” डिब्बामा कसैले सोध्यो ।

“वजीराबाद !” कसैले उत्तर दियो । जवाफ आएपछि डिब्बामा एउटा अर्को प्रतिक्रिया आयो । पठानहरूको मनको तनाव अलि कम भयो भने हिन्दू र सिखहरूको मौनता भन्न गहन भयो । एउटा पठानले आफ्नो आस्कटको गोजीबाट सुँधनीको एउटा डिब्बा फिर्क्यो र नाकमा सुँधनी चढाउन थाल्यो । अन्य पठानले पनि आ-आफ्ना डिब्बा भिँकेर सुँधनी चढाउन थाले । वृद्धाले लगातार माला जपिरहेको थिइन् । कुनै बखत तिनका ओठ बुदबुदाएका देखिन्थे र लाग्दथ्यो कि त्यहीँबाट कुनै खोक्रो आवाज निस्किरहेको छ ।

आगाडिको स्टेशनमा जब गाडी रोकियो तब त्यहाँ पनि सन्न्ता थियो । कुनै चरो पनि देखिएन । एउट भिरती भने पिठ्यूँमा पानीको मशक (छालको टूलो

थेलो) लादेर प्लेटफार्म पार गरी आयो र यात्रीहरूलाई पानी खुवाउन थाल्यो ।

“लौ खाऊ पानी । पानी खाऊ ।” लेडीज कम्पार्टमेन्ट (महिलाहरू बस्ने डिब्बा)बाट आइमाई र बच्चाहरूका अनेक हात बाहिर निस्किए ।

बहुत काटमार भएको छ । धेरै मानिस मरेका छन् । लाग्दथ्यो त्यो यस्तो मारकाट भएको बेलामा एकलै पुण्य कमाउन निस्केको हो ।

गाडी गतिमान हुँदा डिब्बामा झ्याल बन्द हुन थाले । टाढा-टाढासम्म, गाडीको गडगडाहटका साथ झ्यालका पल्ला चढाइइएको आवाज आउन थाल्यो ।

कुनै अज्ञात आशंकावश, दुब्लो बाबू मेरो नजिकको सीटबाट उठेर, दुवैतिका सीटका माफ्रमा भुईँमा लेट्यो । त्यसको अनुहार अझै पनि मुर्दाको जस्तो पहेँलो थियो । त्यसले त्यसो गर्दा बर्थमा बसेको पठानले त्यसको मखौल उडाउन थाल्यो– “ओए बेशरम ! तिमी मर्द हो कि महिला ? सीटबाट उठेर तल भुईँमा पल्टिएका छौ ? तिमी मर्दको नाम बदनाम गर्दछाँ ।” त्यो यसो भन्दाखेरि बारम्बार हाँसिरहेको थियो । पछि त्यसले परतोमा केही भन्न थाल्यो । बाबू चुपचाप लेटरहयो । अरु सबै मुसाफिर चुप थिए । डिब्बाको वातावरण बोफिल्न भएको थियो ।

“यस्तो मानिसलाई म डिब्बामा बस्न दिनँँ । ओए बाबू ! आउने स्टेशनमा भन्नेर जनाना डिब्बामा गई बस्न् ।” तर, बाबूको हाजिरजावफी त्यसको कण्ठमा सुक्न थालेको थियो । त्यो भक्कभाएर चुप भयो । तर, अलिबेरपछि त्यो स्वयं उठेर सीटमा गई बस्यो र निक्कैबेरम आफ्नो लुगाको धुलो भारिरह्यो । त्यो सीटबाट उठेर किन तल पल्टिएको थियो ? शायद, त्यसलाई भय थियो कि बाहिरबाट गाडीमा पथराव होला अथवा गोली चल्नेछ । शायद, यसैबार झ्यालका पल्ला चढाइँदै थिए । केही पनि भन्न कठिन थियो । हुन सक्छ कि यात्रीले कुनै कारणवश झ्यालको पल्ला चढायो होला । त्यसको देखासिकी गर्दै अरुले पनि, केही सोच-विचार नगरीकन, घडाघड झ्यालका पल्ला चढाउन थालेका थिए । बोफिल्न र अनिश्चितजस्तो वातावरणमा सफर कट्द थाल्यो । रात गहिरो हुँदै गयो । डिब्बामा यात्री स्तब्ध र सशंक ज्यूँकार्लूँ बसेका थिए । कुनै बेला गाडीको गति मध्य हुन लाग्दा यात्रीहरूले फस्पर हेर्ने गर्दथे । कहिले बाटैमा रोकिंदा, डिब्बा भित्रको नीरवता भन्न गहन हुन्थ्यो । पठानहरू मात्र निश्चित बसेका थिए तर तिनीहरूले पनि बात मार्न बन्द गरिदिएका थिए किनभने केही पनि वार्तालापमा सामेल हुनेवाला थिएन ।

पठानहरू सुस्त-सुस्त उँच्च लागेका थिए भने अन्य यात्रीहरू आँखा च्यातेर शून्यमा हेरिरहेका थिए । वृद्धा मुखसिर ढाकेर, खुट्टा सीटमाथि राखेर, बसी-बसी निदाएकी थिइन् । माथिको बर्थको पठानले आधा लेटेको अवस्थामा नै गोजीबाट तसवीह (जप गर्ने माला)भिँकेर शनै:शनै: हातले चलाउन थाल्यो । झ्याल बाहिर चन्द्रमा निस्किएको थियो र चाँदीमाा बाहिरको दुनियाँ भन्न अनिश्चित र भन्न रहस्यमय भएको थियो । कहिलेकाहीँ टाढा कतै आगोका ज्वाला देखिन्थे, कुनै शहर जलिरहेको थियो । गाडी कुनै समय तेज गतिमा गुड्दथ्यो त कहिले मन्द गतिमा धेरै माइल गुड्दथ्यो ।

सहसा दुब्लो बाबूले झ्यालबाट बाहिर हेर्दै उच्च स्वरमा भन्यो– “हरबंसपुरा पार गरियो ।” त्यसको स्वरमा उतेजना थियो, त्यसकारण त्यो उच्च स्वरमा बोलेको थियो । डिब्बामा सबैजना त्यसको आवाज सेरेन चौकिए । त्यस बखत डिब्बामा अधिकांश मुसाफिरहरूले मानौं त्यसको आवाज सुनेर नै कोल्टे फेरें ।

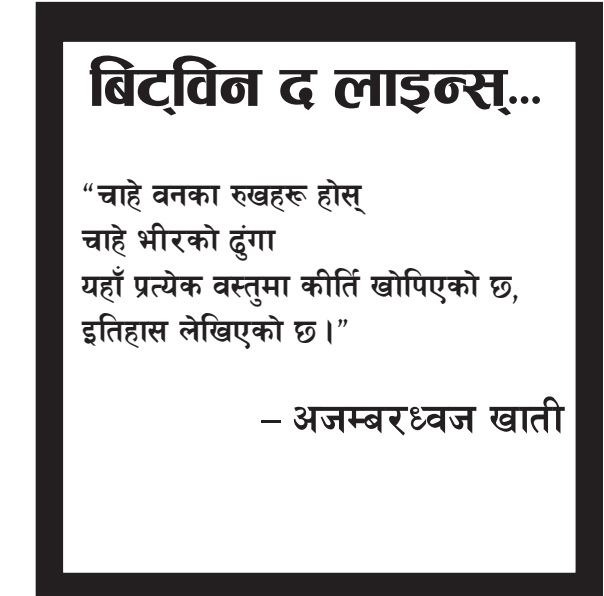
“ओ बाबू ! किन काराएको ?” जपमालावाला पठानले चौंकेर भन्यो– “यतै ओल्लिने हो तिमी ? जजीर तानू ! (गाडी रोक्नका लागि चेन पुल गर्इ !) त्यति भनेर त्यो “खी-खी” गर्दै हाँस्यो । जाहेर छ कि त्यो हरबंसपुराको स्थिति वा त्यसको नामले अपरिचित थाले । बाबूले कुनै उत्तर दिएन । ह्पटोमात्र हल्लायो र एकाघपटक पाठनतिर हेरेर फेरि झ्यालबाहिर चियाउन थाल्यो । डिब्बामा फेरि मौनता छा्यो । त्यत्तिकैमा इजनेले सीटी बज्यो र त्यसको रप्तार अलि कम भयो । अलिबेरपछि ‘खटाक’ जस्तो आवाज पनि आयो । शायद, गाडीले लीक बदली गरेको थियो । बाबूले गाडी गुडिरहेको दिशातिर चियायो ।

“शहर आइपुग्यो ।”

त्यो फेरि चर्को आवाजमा करायो– “अमृतसर आयो !” त्यसले फेरि भन्यो र उम्रेर उभियो र माथिको बर्थमा लेटेको पठानलाई सम्बोधित गर्दै करायो– “जो बे पठानको बच्चा । तल भर ! तेरी आमालाई...तल भर...तेरो त्यो पठान बनाउने आइमाईलाई म...।” बाबू कराउन थाल्यो र टूलो स्वरमा गाली दिन थाल्यो । जपमालावाला पठानले कोल्टे फेन्यो र बाबूतिर हेर्दै भन्यो– “यो के हो बाबू ? मलाई केही भन्यौ ?” बाबुलाई उतेजित देखेर अन्य यात्री पनि उठेर बसे । “तल भर ! तेरो म हिन्दू आइमाईलाई लात हान्छस् हरामज्यादा (वर्णसंकर) ! तेरो त्यो...।” “ओए बाबू ! बकबक नगर ! ओए खैजडीको औलाद ! म भन्दैछु । गाली नदेऊ । म तिम्नो जिन्नो थुतिदिनेछु ।” “गाली दिन्छस् मादर...।” बाबू करायो र उम्रेर सीटमाथि चढ्यो र त्यो आपादमस्तक काँप्निरहेको थियो ।

“भयो-भयो !” सरदारजीले भने– “यो लड्ने ठाउँ होइन । अलिबेरको यात्रा बाँकी छ । शान्त भएर बस !” “तेरो खुट्टा भाँचिर्न भने भन्नू ! गाडी तेरो बाउको हो ?” बाबू करायो । “ओए ! मैले के भनँँ ? सबैले त्यसलाई निकाल्दै थिए, मैले पनि निकालें । यसले यता मलाई गलँदैँ, म यसको जिन्नो थुलेछु ।” वृद्धा फेरि बीचमा बोल्दिन्– “हे बाँच्न योग्य मानिसहरू ! शान्तपूर्वक बस । हे परमात्माका भक्तहरू! अलिकति होश गर !” तिनका ओठ कुनै प्रेतका ओठजस्तै फडफडाइरहेका थिए । त्यहाँबाट क्षीण फुसफुसाहट, निस्किएको सुनिन्थ्यो । बाबू कराइरहेको थियो– “आफ्नो घरमा बाघ बन्दै थिइस् । अब बोले ! तेरो त्यो पठान बनाउने व्यक्तिलाई म...।” त्यत्तिकैमा गाडी अमृतसरको प्लेटफार्ममा रोकियो । प्लेटफार्म मानिसहरूले खचाखच भरिएको थियो । प्लेटफार्ममा उभिएका मानिसहरूले भौँचर्दै थिए– “पछाडि के भइरहेछ ? दंगा कहाँ भएको थियो ?”

कोचकोगरी भरिएको प्लेटफार्ममा शायद यसै कुराको चर्चा चलिँरहेको थियो कि पछाडि के भएको थियो ? प्लेटफार्ममा उभिएका दुई-तीन सोमचावालानेर भीड जम्मा हुन थाल्यो । एक्कासि सबैलाई भोक र घ्यासले सताउन थालेको थियो । यसै दौरान, तीन-चार पठान हाम्रो डिब्बाबाहिर प्रकट भए र झ्यालबाट भौँचर्दै भित्रतिर हेर्न थाले । आफ्ना पठान साथीहरूलाई देkhनासाथ तिनीहरूले परतोमा कुरा गर्न थाले । मैले फर्केर हेरेँ, बाबू डिब्बामा थिएन । त्यो, डिब्बाबाट कहिले बाहिर निस्कियो, थाहा नै भएन । म सशंक भएँ । त्यो रिसाएर विशिषजस्तो हुँदै थियो । कुनिके के गरिहालोस् त्यसले । तर, यसै समय डिब्बामा तीनैजना पठान आ-आफ्ना पोका-पन्तेरा बोकेर बाहिर निस्किए र आफ्ना पाठन साथीहरूका साथ गाडीको अगिल्ला डिब्बातिर लागे । जो भारत-विभाजनपूर्व प्रत्येक डिब्बाभित्र हुन्थ्यो, अब पूरै गाडीको स्तरमा हुन

बिट्विन द लाइन्स...

“चाहे वनका रुखहरू होस्

चाहे भीरको ढुंगा

यहाँ प्रत्येक वस्तुमा कीर्ति खोपिएको छ,
इतिहास लेखिएको छ ।”

— अजम्बरध्वज खाती

थालेको थियो । सोमचावालाहरूको चारैतिरको भीड पातलिन थालेको थियो । मानिसहरू आ-आफ्ना डिब्बामा फर्कन थाले । त्यत्तिकैमा सहसा एकातिरबाट मैले त्यो बाबू आइरहेको देखे । त्यसको अनुहार अझै पनि धेरै पहेँलो थियो र माथामा केशको लट्टा भुलिरहेको थियो । त्यो नजिक पुगेपछि मैले देखेँ कि त्यसले दाहिना हातमा फलामको छड उचालेको थियो । कुनै त्यसले त्यो छड कहाँ पाएको थियो । डिब्बामा पस्ने बेलामा त्यसले छडलाई आफ्नो पिठ्यूँतिर पारेको थियो र मेरो बगलको सीटमा बस्नुभन्दा पहिले त्यसले सुस्तरी सीटयुनि राखिदिएको थियो । तर, डिब्बामा पठानहरूलाई नदेखेपछि त्यसले हडबडाएर चरिँतिर हेर्न थाल्यो । “भाग्ी गए हरामी मादर...सबका सब गए ।” त्यति भनेर त्यो आत्तिदै जुरक्क उठ्यो र करायो– “तिमीहरूले तिनलाई किन जान दियो ? तिमीहरू सब नामर्द हो, कायर !” तर, गाडीमा धेरै भीड थियो । धेरै नयाँ यात्री आएका थिए । कसैले त्योतिर विशेष ध्यान दिएन । गाडी चल्न थालेपछि त्यो मेरो सीटमा बस्यो, तर त्यो निकै उतेजित थियो र लगातार बडबडाइरहेको थियो । सुस्त-सुस्त हल्लिँदै गाडी गतिमान भइरह्यो । डिब्बामा पुग्ना यात्रीहरूले पेटभर पूरि खाएका थिए र पानी पनि खाएका थिए र गाडी त्यो इलाकातिर जान थालेको थियो जता ज्यान-मालको खतरा थिएन ।

नयाँ मुसाफिरहरू बात मारिरहेका थिए र गाडी फेरि सामान्य गतिमा दुर्गन थालेको थियो । केही बेरमा नै मानिसहरू उँच्च पनि थालेका थिए । तर, बाबू भने अहिले पनि आँखा च्यातेर सामुनेत्यो हेरिरहेको थियो । त्यसले बारम्बार मसँग सोध्दथ्यो कि पठानहरू यहाँबाट निस्केर कतातिर गएका छन् । त्यसको उतेजना पागलपनको हदसम्म पुगेको थियो ।

गाडीको हल्लाइले म स्वयं तद्रिल हुन थालेको थिएँ । डिब्बामा लेट्न सक्नेजति ठाउँ नै थिएन । बसीबसीकन निद्रामा मेरो मुष्टो कहिले एकातिर भुक्दथ्यो त कहिले अर्कोतिर लत्रिन्थ्यो । कहिलेकाहीँ गाडीका भटकाेले मेरा आँखा खुल्दथे, र मेरो सामुनेको सीटमा अस्त्व्यस्तभँै बसेका सरदारजी पुरेको आवाज सुन्दथे । अमृतसर पुगेपछि सरदारजी फेरि सामुनेको सीटमा दंग पसारि लेटेका थिए । डिब्बामा यात्रीह विभिन्न मुद्रामा बसेका वा पल्टिएक थिए । तिनका चीभस मुद्रा देह्छदा लाग्दथ्यो कि डिब्बा लाशैलाशले भरिएको छ । म नजिकै बसेका बाबू ति नजर जाँदा त्यो कहिले झ्यालतिर मुख गरेर हेरिरहेको देख्थ्यो त कहिले तनक्क तन्केर बसेको देख्न्थ्यो ।

कुनै बखत गाडी कुनै स्टेशनमा रोकिंदा चक्काका गडगडाहट बन्द हुँदा नीरवता व्याप्त हुन्थ्यो । त्यत्तिकैमा लाग्दथ्यो कि प्लेटफार्ममा केही खसेको छ अथवा कुनै यात्री गाडीबाट भर्नेको छ र म हडबडाएर उठी बस्न्थेँ । यस्तै गरी जब एकपटक मेरा आँखा खुले तब गाडीको रप्तार कम भएको थियो र डिब्बामा अँध्यारो थियो । मैले त्यस्तै गरी आधा लेटेको अवस्थामा झ्याल बाहिर हेरेँ । टाढा, पछाडितिर कुनै स्टेशनका सिमलका रतात बल्न टल्किरहेका थिए । स्पष्टतया गाडी कुनै स्टेशन पार गरेर आएको थियो तर अहिलेसम्म त्यसले तेज रप्तार लिन सकेको थिएन ।

डिब्बाको बाहिर मैले मन्दजस्तो अस्पष्ट आवाज सुनेँ । टाढा नै एउटा धूमिल कालो पुंजजस्तो देखियो । मेरा तद्रिल आँखा केही बेर त्योतिर केन्द्रित रहे । पछि मैले त्यसबारे जाने प्रयास गरिँने । डिब्बाभित्र अँध्यारो थियो र बत्तीहरू निभाइएका थिए । तर, बाहिर लाग्दथ्यो कि उग्यालो हुनेवाला छ ।

मेरो पिठ्यूँपछाडि डिब्बा बाहिर कुनै चीजलाई कोतेरजस्तो आवाज आयो । मैले ढोकातिर फर्केर हेरे । डिब्बाको ढोका बन्द थियो । मैले फेरि ढोका कोतेरको जस्तो आवाज सुनेँ । पछि मैले साफ-साफ सुनेँ, कोही लट्ठीले ढाका ढकढकाउँँ थाल्यो । मैले भौ

